

Muhammed b. İbrâhim el-Hasîrî'nin *el-Hâvî fi'l-fetâvâ* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1018)

Kaynaklarda adı geçen tek eseri, Hanefî mezhebinin muteber bir fûrû-i fikhî kitabı olan *el-Hâvî fi'l-fetâvâ*'dır (Süleymaniye Ktp., Kasıdecizâde Süleyman Sırrı, nr. 264, Şehid Ali Paşa, nr. 1018, Cârullah Efendi, nr. 627). Mülîif, Ebû Ahmed Muhammed b. Velîd es-Semerkandî'nin *el-Câmi'u'l-aşgar*, Ebû'l-Abbâs en-Nâtîfî'nin *el-Vâkı'ât* ve *el-Ec-nâs* adlı eserleri ile kendinden önce yazılmış çeşitli fetva mecmualarından nakillerde bulunmuştur. Bundan dolayı *el-Hâvî*, eserleri günümüze ulaşmayan bazı İslâm hukukçularının görüşlerini de yansıtmaya bakımından önemli bir kaynaktır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hasîrî, *el-Hâvî fi'l-fetâvâ*, Süleymaniye Ktp., Kasıdecizâde, nr. 264, vr. 2^a; a.e., Şehid Ali Paşa, nr. 1018, vr. 2^{a-b}; Kureşî, *el-Cevâhirü'l-mu'diyye*, III, 8; Taşköprizâde, *Tabakâtü'l-fukahâ*, Musul 1961, s. 80; Keşîş 'z-zunûn, I, 624-625; Brockelmann, *GAL Suppl.*, III, 1221; Zirikî, *el-A'lâm*, VI, 185; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'eliftin*, VIII, 193; Yusuf Ziya Kavakçı, *XI ve XII. Asırlarda Karahanlılar Devrinde Mâvâra' al-Nahr İslâm Hukukçuları*, Ankara 1976, s. 65-67; Ahmet Özel, *Hanefî Fikhî Âlimleri*, Ankara 1990, s. 42; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, II, 107.

SAFFET KÖSE

HASİRİZÂDE

MEHMED ELİF EFENDİ

(bk. ELİF EFENDİ, Hasîrîzâde).

HASİRİZÂDE TEKKESİ

İstanbul Sütluçe'de bulunan, son devir tekke mimarisinin önemli örneklerinden bir Sa'dî tekkesi.

Hasırcızâde Tekkesi olarak da anılan tekke, Beyoğlu ilçesinin sınırları içinde bulunan Sütluçe semtinde Elifî Efendi sokağı ile Çavuşbaşı Mescidi'nin sınırladığı bir arsada yer alır. Tekkenin bânisi Hasîrîzâde Şeyh Mustafa İzzî Efendi (ö. 1239/1823-24), Mısır'ın Demenhûr şehrinde olup Hasırcı Hoca lakabıyla tanınan Şeyh Halil Efendi'nin oğludur. Sa'diyye tarikatının İstanbul'daki en eski faaliyet merkezlerinden Eyüp'te Taşlıburun Tekkesi'nin beşinci postnişini Kıvrımlı şeyh Süleyman Sıdkı Efendi'nin damadı ve halifesi olan Mustafa İzzî Efendi müridinin vefatı üzerine Sütluçe'ye taşınmış, bir müddet sonra kiracı olarak oturduğu evi çevresindeki bir araziyle birlikte satın alarak 1199'da (1785) kendi tekkesini kurmuş, 1201 (1787) yılında da vakfiyesini düzenlemiştir.

Bu ilk yapının mütevazı ölçülere sahip bir zâviye olduğu tahmin edilebilir. Nitekim kuruluşundan kısa bir süre sonra muhtemelen XIX. yüzyılın başlarında, Mustafa İzzî'nin kardeşi saray hasırcıbaşısı Emin Ağa'nın aracılığı ile III. Selim

tarafından genişletilerek yenilenmiştir. Tekke, II. Mahmud tarafından 1231 (1816) ve 1252 (1836) yıllarında iki defa yeniden inşa ettirilmiş, bu arada tevhidhâneye bir hünkâr mahfili eklenerek tam teşekküllü bir tarikat kuruluşu niteliğine kavuşturulmuştur. II. Abdülhamid, zamanla harap olan binalarını 1305'te (1887) cümle kapısı hariç yeni baştan yaptırmıştır. Bu yapılar tekkenin son postnişini Elif Efendi tarafından tasarlanmıştır.

Tekkelerin kapatılmasından (1925) sonra Vakıflar İdaresi'nin mülkiyetine geçen tevhidhâne-türbe binası giderek harap olmuş, türbe kanadı çökerek tarihe karışmıştır. Şeyh Elif Efendi'nin oğlu Şeyh Yusuf Zâhir Efendi'nin damadı tarihçi ve yazar Midhat Sertoğlu'nun girişimiyle 1960'ların başında tevhidhâne Vakıflar tarafından tamir ettirilmiş, ancak onarımdan sonra yine kendi haline terk edilmiştir. 1979'da bazı hayır sahipleri tarafından çatısı elden geçirilen yapı bugün çökme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Son yıllarda tevhidhânenin bir kısım kitâbeleri ve süsleme ayrıntıları çalınarak satılmıştır. Hasîrîzâde ailesinin mülkü olan harem-selâmlık binası 1970'lere kadar kısmen mesken olarak kullanılmış, 1983 yılında içindeki kıymetli hat levhaları, tarikat eşyası ve kitaplarla birlikte yanarak tarihe karışmıştır.

Tekkenin meşihati sonuna kadar Sa'diyye'ye bağlı kalmış, bânisinin neslinden gelen ve Hasîrîzâdeler olarak anılan ailenin tasarrufunda bulunmuştur. Mustafa İzzî Efendi'nin oğlu ikinci postnişin Şeyh Süleyman Sıdkı Efendi (ö. 1253/1837) güzelliğinden ötürü Şeyh Sülün lakabı ile tanınırdı. Fatih Çarşamba'daki Murad Molla Tekkesi şeyhi ve aynı semtteki Mesnevîhâne Tekkesi'nin bânisi, devrinin en ünlü mesnevîhanı Nakşibendiyye'den Şeyh Murad Efendi'den *Meşnevî* okuyarak icâzet almış, ayrıca Mevleviyye ve Nakşibendiyye tarikatlarına da intisap etmiştir. Hasîrîzâde Tekkesi'nin tarihinde Mevleviyye ile olan yakınlığı ve tekkede *Meşnevî* eğitimi Süleyman Sıdkı Efendi ile başlamıştır. Süleyman Sıdkı Efendi'nin büyük oğlu İsmâil Necâ Paşa askerlik mesleğini seçmiş, ortanca oğlu Şeyh Hasan Rızâ Efendi (ö. 1302/1884) küçük kardeşi Ahmed Muhtar Efendi ile birlikte posta oturmuşsa da aşırı cebzeli yaratılışı yüzünden 1864 yılında meşihati terk ederek Üsküdar'da bir evde inzivâyâ çekilmiştir.

Tekkenin üçüncü postnişini Şeyh Ahmed Muhtar Efendi (ö. 1319/1901), XIX. yüzyılın ünlü mesnevîhanlarından, Eyüp Gümüşsuyu'ndaki Hatuniye Tekkesi postnişini Nakşibendî şeyhi Hasan Hüsameddin Efendi'den *Meşnevî* okumuş, ayrıca Şazeliyye tarikatından da hilâfet almıştır. 1297'de (1880) yerine oğlu Elif Efendi'yi vekil tayin ederek hacca gitmiş, dönüşte de meşihati ona bırakmıştır. Tekkenin son postnişini Elif Efendi'nin meşihati döneminde Hasirîzâde Tekkesi parlak bir tasavvuf ve sanat hayatına sahne olmuş, devrin ileri gelen âlimleri, tarikat şeyhleri, müzik, edebiyat ve hat üstatları, devlet adamları ve saray mensupları tekkedeki âyinlere, mesnevi derslerine ve sohbetlere devam etmişlerdir.

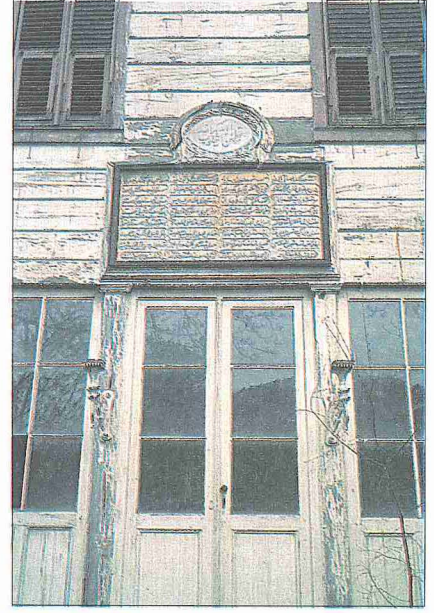
Haliç'e (batıya) doğru alçalan tekke arsasının güneybatı köşesinde yer alan cümle kapısı kesme köfeki taşıyla örülmüştür. Empire üslûbunu yansıtan kapıda yanlardan toskan başlıklı pilastrların kuşattığı sepet kulpu biçimindeki kemerin üzerine, beyzî bir madalyon içindeki II. Mahmud tuğrasının iki eşit parçaya ayrıldığı 1252 (1836-37) tarihli manzum kitâbe yerleştirilmiştir. Kitâbenin metni Süleyman Sıdkı Efendi'ye, ta'lik hattı ise Arapzâde Mehmed'e aittir.

İstinat duvarları ile setlere ayrılmış olan arsanın batı yönünde en alçakta kalan sete, kuzey-güney doğrultusunda gelişen ve harem, selâmlık, mutfak bölümlerini barındıran ahşap bina yerleştirilmiştir. Kâgir bir bodrum üzerinde yükselen ve harem kanadında bir çatı katıyla donatılmış bulunan yapının güney kesimi selâmlığa, kuzey kesimi hareme tahsis edilmiş, köprü şeklindeki bir mâbeyn odasıyla birbirine bağlanan bu iki kanadın arasına, küçük bir avlunun gerisine tekkenin mutfağı yerleştirilmiştir. Bu yapının önündeki ve arkasındaki bahçeler de harem-selâmlık taksimatına bağlı olarak tuğla örgülü duvarlarla ikiye ayrılmış, öndeki (batıdaki) duvarın selâmlık bahçesi tarafında, II. Abdülhamid devrinde moda olan yapay kayalıklara yaslanan bir havuz tasarlanmıştır. XIX. yüzyıl ahşap sivil mimarisinin özelliklerini yansıtan bu binada harem ve selâmlık bölümlerinde orta sofalı plan tipi uygulanmış, çeşitli boyutlardaki odalar ve helâlâr kanatların ekseninde gelişen sofalara açılmış, zemin katta ve üst kattaki sofaları birbirine bağlayan merdivenler, Tanzimat devri saray ve konaklarındaki gibi üç kollu olarak tasarlanmıştır. Güne-

ye açılan selâmlık girişiyle batıya bakan harem girişinin üzerinde dökümden mâmul sütunlara oturan çıkmalar yer alır. Selâmlık girişinin üzerindeki çıkma şeyh odasına aittir. Bu odanın yanında Elif Efendi'nin özel kütüphanesini barındıran kitap odası bulunmaktadır.

Selâmlık girişinin karşısında (güneyinde), yekpâre beyaz mermerden yontulmuş dikdörtgen prizma biçiminde bir abdest teknesi yer alır. Teknenin geniş ve dar yüzüne iki parça halinde, beyzî madalyonların içine yerleştirilmiş olan 1287 (1870) tarihli ta'lik hatlı manzum kitâbe Aziz Bey'in imzasını taşımakta ve Nazif Ağa'nın vasiyeti üzerine kardeşi İsmâil Paşa tarafından yaptırıldığını belgelemektedir. Abdest teknesinin arkasında, bahçe duvarına bitişik olarak tuğla duvarlı ve ahşap çatılı ahırın yıkıntıları dikkati çeker. Diğer taraftan, kuzey yönünde küçük bir hamam bölümünün bulunduğu harem kanadının arkasındaki bahçede yer alan su haznesine ait kitâbede Hacıbekirzâde Ali Bey'in, babası Muhyiddin Efendi'nin ruhu için tekkenin su yollarını tamir ettirdiği ifade edilmektedir. Tevhidhânenin şerbethâne odasında korunmaya alınmışken çalınan bu kitâbenin metni ve ta'lik hattı Şeyh Elif Efendi'ye aittir.

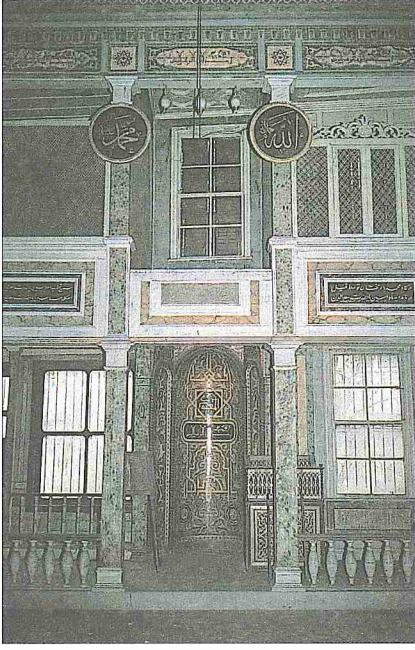
İkinci sette yer alan ve tevhidhâne ile buna bağımlı birimleri (şerbethâne, zâkirbaşı odası, hünkâr mahfil ve kasrı) barındıran ana bina güney cephesinde türbeye bitişmekte olup dış görünümü itibarıyla ahşap bir konağı andırır. Kâgir duvarlı bir havalandırma bodrumunun üzerine oturan iki katlı ahşap yapının batı cephesinde üç adet giriş sıralanır. Cephenin ortasında yer alan, şeyh efendinin, derişlerin ve erkek misafirlerin kullandığı ana girişle selâmlığın üst katında arka cephesinde yer alan kapı arasında demir ızgaralı bir kaldırım uzanır. Tevhidhânenin ana girişi iki yandan ahşap dikmelerle kuşatılmış, camlı kapılarla donatılmış ve mermer bir kitâbe levhasıyla taçlandırılmıştır. Metni Şeyh Ahmed Muhtar Efendi'ye, ta'lik hattı oğlu Elif Efendi'ye ait olan bu manzum kitâbe 1305 (1887-88) tarihini taşımakta, II. Abdülhamid ile Tophane Müşiri Seyyid Mehmed Paşa'nın adlarını vermektedir. Üzerinde, son yıllarda yerinden sökülerek bir özel koleksiyona intikal etmiş bulunan Elif Efendi'nin ta'lik hattıyla yazılmış 1318 (1900) tarihli mermer âyet levhası yer almaktaydı.

Hasirîzâde Tekkesi'nin mescid-tevhidhânesinde kitâbeli ana giriş

Kitâbeli ana girişin açıldığı taşlıktan tevhidhâneye, şerbethâneye, zâkirbaşı odasına ve hünkâr mahfil merdiveninin altındaki ardiyeye geçilmektedir. Zemini mermer kaplı, duvarları raflarla donatılmış olan şerbethânenin tevhidhâneye bir servis penceresi açılmakta, ayrıca fevkanî kadınlar mahfiline geçit veren harem kapısının gerisindeki küçük holle şerbethâne arasında bir dönme dolap bulunmaktadır. Müzik aletlerinin ve âyin kıyafetlerinin korunduğu, zâkirbaşı odası olarak anılan küçük mekân hünkâr girişiyle de bağlantılıdır. Ana girişin solunda (kuzeyinde) yer alan ve harem bahçesine açılan girişle sağında bulunan hünkâr girişi, üst katta tevhidhâneyi kuşatan kadınlar mahfiline ve hünkâr mahfiline ulaştıran merdivenlere geçit vermektedir.

Kareye yakın dikdörtgen planlı (12,35 × 10,70 m.) bir alanı kaplayan tevhidhânenin ortasında âyinlere ayrılmış bulunan bölüm köşeleri pahlı kare bir plan arz etmekte ve iki kat boyunca yükseltilmiştir. Bu bölümün çevresinde, her iki katta da kare kesitli on altı adet ahşap sütun sıralanır. Zemin katta mihrabın önündeki sütun açıklığı dışında, sütunların arası ahşap korkuluklarla kapatılarak bunların gerisinde kalan ve zemini bir sekiyle yükseltilmiş olan saha

Hasırizade Tekkesi'nin mescid-tevhidhânesinde mihrap duvarının harap olmadan önceki görünüşü

erkek seyirci mahfilleri olarak değerlendirilmiştir. Mihrap duvarının önünde, üç sütun açıklığına tekabül eden ve zâkirler maksûresi olarak kullanılan kesim ahşap korkuluklarla bu mahfillerden ayrılmıştır. Üst kattaki sütunların arasında bulunan korkuluk duvarlarının yüzeyi çitaların çerçevelediği yatay dikdörtgen panolara ayrılmış, bunların içine, Şeyh Ahmed Muhtar Efendi'nin Sa'diyye tarikatı pîri Sa'deddin el-Cibâvî'ye ithaf ettiği methiye, oğlu Elif Efendi'nin ta'lik hattıyla ve siyah zemine yaldızla (zerendûd tekniğiyle) yazılmıştır. Branda üzerine yazılmış olan bu nefis yazı panoları da yerlerinden sökülüp kayıplara karışmıştır.

Güney cephesinde çıkıntı yapan mihrap nişi ortadaki büyük, yanlardaki küçük boyutlu üç adet yarım silindirden oluşur. Silindirlerin kesişme çizgilerine burmalı ahşap sütunçeler yerleştirilmiştir. Mihrabın sağındaki iki pencere bahçeye, solundaki kapıyla diğerlerinden daha geniş olan pencere ise türbeye açılır. Mihrabın yanında duran ahşap mesnevi kürsüsü ile sakal-ı şerif muhafazası paramparça edilmiş durumdadır. Tevhidhâneyi doğu yönünde sınırlayan duvarla aynı yöndeki sokağın istinat duvarı arasına nemi önlemek amacıyla ince uzun dikdörtgen bir ardiye yerleştirilmiştir.

Üst katta mihrabın önündeki sütun açıklığı dışında, âyin mekânını sınırlayan sütunlarla duvarlar arasında kalan sahanın güneybatı kesimi hünkâr mahfili, geriye kalanı da kadınlar mahfili olarak değerlendirilmiştir. Aralarında bir kapıyla bağlantı kurulmuş olan bu mahfillerde korkuluk duvarlarının üzerinde ahşap kafesler yer alır. Hünkâr mahfiline ait olan kafes birimleri diğerlerine göre daha seyrek dokulu olup ihtiyaç halinde pencere gibi açılıp kapanabilecek şekilde imal edilmiş ve oymalı hotozlarla taçlandırılmıştır.

Üst katın batı kesimini işgal eden minyatür bir hünkâr kasrı niteliğindeki kanat, bir sofa ile buna açılan iki oda ve bir helâ-abdestlik biriminden oluşur. Büyük boyutlu olan ve padişahın dinlenmesine, şeyh efendiyle sohbet etmesine tahsis edilmiş bulunan oda, yapının giriş cephesinde hünkâr kapısının üzerinde dökümden mâmul süslü konsollara oturan bir çıkma ile genişletilmiştir. Daha küçük boyutlu olan diğer oda ise padişahın mayetinde bulunanlara ayrılmıştır.

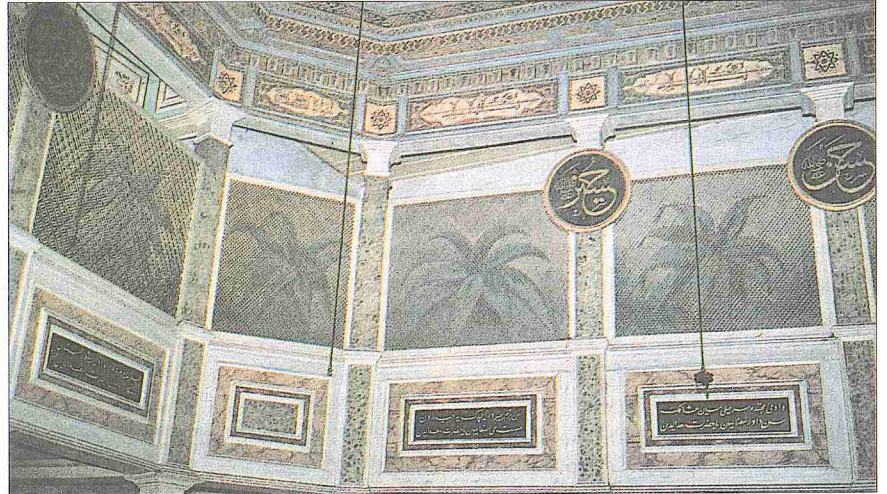
Dikdörtgen planlı türbe kuzey yönünde tevhidhâneyle, doğu ve güney yönlerinde de istinat duvarlarıyla kuşatılmıştır. Türbenin batıya (bahçeye) açılan bir dizi dikdörtgen pencereyle aydınlandığı ve bu yöne doğru meyilli bir çatıyla örtülü bulunduğu bilinmektedir. Çatı çöktükten sonra ahşap sandukaların yerine betondan basit kabirler ve Latin harfli küçük mermer kitâbeler konmuş-

tur. Türbede, tekkenin batısındaki hazirede gömülü olan Elif Efendi dışında tekkenin diğer postnişinleriyle Tophane Müşiri Seyyid Mehmed Paşa gömülüdür.

Tevhidhânenin güneyinde türbe kanadının batısında yer alan sarnıcın üzeri, yazlık sohbet mahalli olarak kullanılan bir sofa şeklinde düzenlenmiştir. Sofanın tam ortasındaki şerit kabartmalarıyla süslü mermer bilezik çalınmıştır. Türbenin üzerinde yer aldığı setle bu sofa arasında Şeyh Hasan Rızâ Efendi'nin eşi Zeliha Samiye Hanım ile Şeyh Ahmed Muhtar Efendi'nin eşi Fatma Biâse Hanım'a ait iki mezar bulunmaktadır.

Cephelerine yalın bir ifadenin hâkim olduğu tevhidhâne binasının barındırdığı mekânlarda, II. Abdülhamid devrinin giderek Türk kökenli unsurları bünyesinde barındırmaya başlayan eklektik zevkine uygun süslemeler bulunmaktadır. Zemin katın duvarları panolara taksim edilerek içleri, yeşil ve sarı renkte somaki kaplamaları taklit eden boyamalarla doldurulmuş, ahşap sütunlar da yeşil porfiri hatırlatacak şekilde boyanmıştır. Mihrapta yeşil ve kırmızı zeminler üzerinde, küfî yazıdan bozma örgülü motiflerin arasında besmele ile "yâ ma'bûd" ibaresi, ayrıca rûmî ve palmet motifleri görülür. Üst kattaki sütunlara oturan kirişin yüzeyi alternatif olarak kare ve dikdörtgenlere ayrılmış, karelerin içine seviz kollu yıldızlar, köşeleri rûmîlerle dolgunan dikdörtgenlerin içine de küfî besmeleler yerleştirilmiştir. Âyin mekâ-

Hasırizade Tekkesi mescid-tevhidhânesinde fevkanî kadınlar mahfilinin harap olmadan önceki hali

ninin tavanında ortada sekiz kollu büyük bir yıldız, kenarlarında buna paralel "L" biçiminde, üçgenlerle sonuçlanan dört adet kartuş bulunmakta, bunların içinde de beyaz, siyah, yeşil ve kırmızı ile resmedilmiş örgü motifleri, yıldızlar ve şemseler yer almaktadır. Yapıdaki diğer mekânların tavanları "çubuklu" denilen türdedir. Hünkâr mahfiliiyle buna bağlı birimlerin duvarlarında dikdörtgen panoların içine rûmillerle dolu şemseler ve köşebentler resmedilmiştir.

Hasîrizâde Tekkesi'ndeki bezemelerin en ilginç, kadınlar mahfiline ait kafeslerin üzerine resmedilmiş olan hurma ağaçlarıdır. Osmanlı süsleme sanatında diğer birtakım bitkilere oranla pek az kullanılmış olan bu motifin varlığı, hurmanın Sa'diyye tarikatı erkânında önemli bir sembolik yerinin olmasıyla açıklanabilir. Özellikle bu bağlamda "hurma tekbirmek" olarak adlandırılan tarikata intisap töreninde dervişlere şeyhleri tarafından tekbirle hurma yutturulması söz konusu bezemeyi anlamlı kılmaktadır. Örneklerine az rastlanan, kafes üzerine boyama tekniğini sergilemesi bakımından önemli olan bu kafesler de son yıllarda eski eser yağmacılarının hışmına uğramıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ayvansarâyî, *Hadikatü'l-cevâmi'*, I, 305; *Âsî-tâne Tekkeleri*, s. 13; *Dersââdet ve Bilâd-ı Selâse Nüfus-ı Millisine Mahsus İstatistik Cedvelidir*, İstanbul 1301, s. 56; *Mecmûa-i Cevâmi'*, II, 14-15; Mehmed Râif, *Mir'ât-ı İstanbul*, İstanbul 1314, s. 241; *1328 Senesi İstanbul Belediyesi İhsâiyat Mecmuası*, İstanbul 1329/1913, s. 21; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, V, 270; Mehmed Ziyâ, *İstanbul ve Boğaziçi*, İstanbul 1928, II, 226-228; İbnülemin, *Son Hattatlar*, s. 810-812; a.mlf., *Son Asır Türk Şairleri*, s. 291-293, 983-985, 1671-1672; Zâkir Şükrü, *Mecmûa-i Tekâyâ* (Akbatu), s. 12; M. Baha Tanman, "Relations entre les semahane et les türbe dans les tekke d'Istanbul", *Ars Turcica / Akten des VI. Internationalen kongresses für Türkische Kunst*, München 1987, s. 316-317; a.mlf., "Hasîrizâde Tekkesi", *STY*, VII (1977), s. 107-142; a.mlf., "Hasîrizâde Tekkesi", *DBİst.A*, IV, 6-9; R. Lifchez, "Lodges of Istanbul", *The Dervish Lodge-Architecture*, Berkeley 1992, s. 88, 90-93; Mustafa Özdamar, *Dersââdet Der-gâhları*, İstanbul 1994, s. 190-191; Midhat Seretoğlu, "Sütlüce ve Üç Hattat Mezanı", *HM*, sy. 3 (1977), s. 13-17; a.mlf., "Halıcıoğlu'ndan Kasımpaşa'ya", a.e., sy. 4 (1977), s. 15-21; a.mlf., "Kasımpaşa", a.e., sy. 5 (1977), s. 48-53; Bilgin Turnalı - Esin Yücel, "İstanbul'daki Bazı Tekkelerin Yerlerine Dair Bir Araştırma", *VD*, XVIII (1984), s. 145-147; Hatice Aynur, "Saliha Sultan'ın Dügün Töreni ve Şenlikler", *TT*, XI/61 (1989), s. 35; Nihat Azamat, "Elif Efendi, Hasîrizâde", *DİA*, XI, 37-38; Ekrem Işın, "Sa'dîlik", *DBİst.A*, VI, 393-395.

M. BAHA TANMAN

HASİSLİK

(bk. CİMRİLİK).

HASKEFİ

(الحصكفي)

Alâüddin Muhammed
b. Ali b. Muhammed
el-Haskefi ed-Dımaşkı
(ö. 1088/1677)

Hanefî fakihî.

1025 (1616) yılında Şam'da doğdu. Aslen Hasankeyfî (Hısnıkeyfâ) bir aileden olup bundan dolayı Haskefi nisbesiyle anılır. İlk tahsilini babasının ve Şam hatibi Muhammed b. Tâceddin el-Mehâsinî'nin yanında yaptı. Uzun süre bu hocasının derslerine devam etti ve *Şahîh-i Buĥârî* dersinde onun yardımcısı oldu. Daha sonra Remle'de Hanefî âlimi Hayreddin er-Remlî, Kudüs'te Fahreddin b. Zekerıyyâ el-Makdisî'den ders aldı. 1060'ta (1650) hacca gitti. Medine'de Safıyyüddin Ahmed b. Muhammed el-Kuşâşî'nin derslerini takip etti. Ayrıca Mansûr b. Ali es-Sütühî, Eyyûb el-Halvetî es-Sâlihî, Abdülbâki b. Abdülbâki el-Ba'fî gibi âlimlerden faydalandı.

Muhammed Emîn el-Muhibbî'nin kaydettiğine göre önceleri maddî sıkıntı içinde bulunan Haskefi 1073'te (1663) İstanbul'a gitti ve burada Sadrazam Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın takdirine mazhar olarak Şam'da Çakmakıye Medresesi'ne müderris tayin edildi. Ancak bu görevden vazgeçince talep ettiği Şam müftülüğüne getirildi. Burada beş yıl kaldı ve Muhammed b. Yahyâ el-Habâz vefat edince (1075/1664-65) onun yerine Emeviyye Camii'nde hadis derslerini verdi. Bir süre sonra kendisini çekeyemeyenlerin şikâyetleri üzerine her iki görevinden de alınarak Selimiye Medresesi'ne tayin edildi. Burada bir yıl kaldıktan sonra İstanbul'a giderek Şeyhülislâm Min-kârîzâde Yahyâ Efendi ile görüştü ve şikâyetlerini ona bildirdi. Bunun üzerine Kâre ve Aclûn kadılıkları uhdesine verildi, ayrıca Emeviyye Camii'ndeki görevine iade edildi. Sadrazam Fâzıl Ahmed Paşa o sırada Girit seferinde bulunduğundan Haskefi de Girit'e gitti. Sadrazamın iltifatına mazhar oldu ve fethedilen Kandiye'de (Eylül 1669) fetih hutbesini okudu. Burada Hama kadılığı da uhdesine verildi. Tekrar Şam'a dönen Haskefi

bir süre ders verdiyse de vefatına dair bir haber İstanbul'a ulaşınca müderrislik ve kadılık görevlerinden alınmış oldu. Bu yüzden bir müddet boşta kaldı ve Suriye nakibi Muhammed b. Kemâleddin b. Hamza vefat edince Şam Takaviye Medresesi'nde görevlendirildi. Ardından İstanbul'a gitti ve bu görevine Sayda kadılığı eklendi. Şam'a dönerek vefatına kadar ders vermeye devam etti. Devrinde Hanefî ulemâsının önde gelenlerinden biri olan ve aralarında İsmâil b. Ali el-Müderriş, Dervîş b. Nâsir el-Hulvânî, İsmâil b. Abdülbâki el-Kâtib el-Yâzîcî, Ömer b. Mustafa el-Vezzân ve *Hulâşatü'l-eger* müellifi Muhibbî gibi âlimlerin de bulunduğu birçok talebe yetiştiren Haskefi 10 Şewal 1088 (6 Aralık 1677) tarihinde vefat etti ve Bâbüssağır Kabristanı'na defnedildi.

Eserleri. 1. *ed-Dürü'l-muĥtâr*. Şemseddin Muhammed b. Abdullah et-Timurtaşî'nin (ö. 1004/1595) fıkha dair *Tenvirü'l-ebşâr* adlı eserinin şerhidir. 1071 (1661) yılında kaleme alınan ve Süleymaniye Kütüphanesi ile (meselâ bk. Esad Efendi, nr. 687, Hamidiye, nr. 490, Fâtih, nr. 1681-1684, Kılıç Ali Paşa, nr. 382) Şam Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye'de (M. Mutî' el-Hâfız, I, 324-330) birçok nüshası bulunan eser müstakil olarak veya bazı hâşiyeleriyle birlikte birçok defa basılmıştır (İstanbul 1260, 1277, 1294, 1307, 1308; Hint 1223; Kalküta 1243, 1268; Leknev 1280, 1293 [Hintçe tercümesiyle birlikte], 1294; Bombay 1278, 1300-1302, 1309; Lahor 1305; Bulak 1254, 1272; Kahire 1268, 1293, 1299, 1307, 1318, 1321). Eserin nikâh, talâk, vakıf, hibe, şüh'a, vesâyâ ve ferâiz bölümleri Brij Mohar Doyal tarafından İngiltere'ye tercüme edilerek Arapça metniyle birlikte basılmıştır (Leknev 1913; tıpkıbasım Delhi 1992). *ed-Dürü'l-muĥtâr*, Hanefî mezhebindeki sahih görüşlere yer vermesi ve birçok fikhî meseleyi muhtasar şekilde ihtiva etmesi sebebiyle rağbet görmüş, üzerine çeşitli hâşiyeler yazılmıştır. Bunların içinde en önemlileri İbn Âbidîn'in *Reddü'l-muĥtâr*'ı ile (I-V, Bulak 1272, 1286; I-VIII, Kahire 1386) Tahtâvî'nin *Hâşiyeye 'ale'd-Dürri'l-muĥtâr*'ıdır (Kalküta 1264; Kahire 1268, 1304; Bulak 1269, 1282). Tahtâvî'nin eseri Abdülhamid el-Ayntâbî tarafından *Tercümetü't-Tahtâvî ale'd-Dürri'l-muĥtâr* adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir (I-VIII, İstanbul 1285-1288). Eserin diğer belli başlı hâşiyeleri de şunlardır: İbn Abdürrez-zâk, *Silkü'n-naĥĥâr* (Dârü'l-kütübî'z-Zâ-